ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಉದ್ಯಮದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತ (೧೮೦೬ ರಿಂದ ೧೯೪೯)

ಎಂ.ಬಿ. ಪಾಟೀಲ್

ಒಂದು ದೇಶದ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಉದ್ಯಮ ತನ್ನದೇ ಆದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಸದಾಕಾಲ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಆಧುನಿಕ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ಶತಮಾನದ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಉಂಟು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸುಮಾರು ೧೫೦ ವರ್ಷಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಮತ್ತು ರಮ್ಯವಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪರಂಪರೆ ಉಂಟು. ಭಾರತದ ಸಮಗ್ರ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ತನ್ನದೆ ಆದ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟೀಷ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ (Englisb Banking System) ಅಂದರೆ ಒಂದು ಕಾನೂನು ಬದ್ಧವಾದ, ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿ, ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು ಸುಮಾರು ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳ ಮೊದಲು. ಅಂದರೆ ೧೮೦೬-೧೮೪೩ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ನಗರಗಳಾದ ಕಲಕತ್ತ ಬೊಂಬಾಯಿ ಮತ್ತು ಮದ್ರಾಸ ನಗರಗಳೂ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ೧೮೦೬, ೧೮೪೦ ಮತ್ತು ೧೮೪೩ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾದ 'ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಬೆಂಗಾಲ'(ಕಲಕತ್ತ) 'ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಬಾಂಬೆ' ಮತ್ತು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಮದ್ರಾಸ ಇವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕೂಡು ಬಂಡವಾಳ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು (Joint Stock Bonks). ಇದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ಬ್ಯಾಂಕ್ ೧೭೭೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ೧೮೩೨ರಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ೧೮೬೦ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದ 'ಪರಿಮಿತ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ' (ಲಿಮಿಟೆಡ್ ಲಾಯಬಲಿಟಿ) ನಿಯಮಾವಳಿಗಳು ಅನೇಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಂಪನಿಗಳು ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಉದ್ಯಮವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೇಜನಕಾರಿಯಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಂದು ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಉದ್ಯಮ ಇಂದಿನಂತೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿರದೇ ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆಗಳ ಒಂದು ಉಪಾಂಗವಾಗಿತ್ತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ೧೮೬೫ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಅನೇಕ ಖಾಸಗಿ ವಲಯದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಉದಾ : ಅಲಹಾಬಾದ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಕಲಕತ್ತ (೧೮೬೫) ಭಾರತದ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ಮತ್ತು ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದುವರೆದು ಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮುಂದೆ ೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಸ್ವದೇಶಿ ಚಳುವಳಿಯು ಅನೇಕ ದೇಶಿಯ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವ್ಯಾಪಕ ಪ್ರವರ್ತನೆಗೆ ಚಾಲನೆ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ

೧೮೩೧ರಲ್ಲಿ ಕಮಿಶನರ್ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತೀಯ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಭಾಗಶಃ

ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವ ಮೂಲಕ ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ೧೮೦೯ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಬಾರಿಗೆ ದಂಡು ಪ್ರದೇಶ ('ಕಂಟೋನ್‌ಮೆಂಟ್') ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಮೂಲಕ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಉದ್ದಿಮೆಗಳು ವೃದ್ಧಿಸಿದವು. ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಹಣಕಾಸಿನ ನೆರವು ಒದಗಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಖಾಸಗಿ ಮತ್ತು ಸರ್ಕಾರಿ ವಲಯದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮೂಡಿ ಬಂದವು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ವಲಯದ ಮೊದಲನೆಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ೧೮೬೮ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಅವುಗಳೆಂದರೆ :– 'ಬೆಂಗಳೂರು ಬ್ಯಾಂಕ್ (ಲಿ)' ಮತ್ತು 'ಮೈಸೂರು ಬ್ಯಾಂಕ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ (ಲಿ)' ಅಂದು ಅವುಗಳು ಹೊಂದಿದ್ದ ಷೇರುಭಂಡವಾಳ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ರೂ. ಏಳು ಮತ್ತು ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಆಗಿತ್ತು. ಹಳೇ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ೧೮೬೮-೭೬ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೬೨ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಕಂಪನಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ಸುಮಾರು ೨೫ ಕಂಪನಿಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಮತ್ತು ದಂಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ದಂಡುಪ್ರದೇಶವು ಅಂದು ಬಹು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಖಾಸಗಿ ಸಾವುಕಾರರ ಲೇವಾದೇವಿಗಾರರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ತುಂಬಾ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದ್ದು ಅಂದು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತ ಇದ್ದ ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ, ವ್ಯಕ್ತಿ ನಾಮ ಸೂಚಕವಾಗಿದ್ದವು. ಉದಾ :–ಧನಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ (೧೮೭೨), ಕಲ್ಯಾಣಪುರಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ (೧೮೭೩), ಮುರಹರ ಸ್ವಾಮಿ ಬ್ಯಾಂಕ್, ಮನೋರಂಜನಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ (೧೮೭೪), ಅಲಸೂರು ಜನೋಪಕಾರಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ (೧೮೭೪), ಅಲಸೂರು ಹಿಂದು ದ್ರವ್ಯ ಪೋಷಿಣಿಸಂಘಂ (೧೮೭೫) ಇತ್ಯಾದಿ.

೧೮೭೦-೧೯೪೭ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ೧೨ ಹೊಸ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಕಂಪನಿಗಳ ಮೂಡಿ ಬಂದವು. ನಗರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾರೋಗ್ಯಕರ ವ್ಯವಹಾರ ಪೈಪೋಟಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ವಿಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಡ್ಡಿದರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪೈಪೋಟಿ ಇತ್ತು. ಅನೇಕ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ವಂತ ಬಂಡವಾಳದ ಕೊರತೆಯಿಂದ, ತೀವ್ರ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ, ಬಂಡವಾಳವನ್ನು ಸಮರ್ಪಕ ರೀತಿಯಿಂದ ವಿನಿಯೋಗಿಸದೇ ಇರುವದರಿಂದ ಬೇಗನೇ ಅವಸಾನ ಹೊಂದಬೇಕಾಯಿತು. ಅಂದಿನ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಹಾರ ಕೇವಲ ಬೆಂಗಳೂರು ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರದೇ ಇತರೇ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಅಂದಿನ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೨೯, ತುಮಕೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ೭ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಇದ್ದವು. ಚಿಕ್ಕಪಟ್ಟಣ ಪ್ರದೇಶಗಳಾದ ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ, ಕಮ್ಮಸಂದ್ರ, ಗುಡಿಬಂಡೆ, ಶಿಡ್ಲಘಟ್ಟ, ಮಾಲೂರು, (ಎಲ್ಲವೂ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆ), ಕ್ಯಾತಸಂದ್ರ, ಮಾಗಡಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವರ್ತಕರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿವಿಧ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೨೫ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ (೧೮೮೪-೧೯೦೮) ೧೬ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಕಂಪನಿಗಳು ಮೂಡಿ ಬಂದವು. ರಾಜಧಾನಿ ಬ್ಯಾಂಕ್, ಮೈಸೂರು (೧೮೭೪) ಮತ್ತು ಟೌನ ಬ್ಯಾಂಕ್, ಮೈಸೂರು (೧೮೭೪)ಇವು ಮೈಸೂರು ನಗರದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು.

ಹಳೇ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಕಾಲ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿ ಮುಂದೆ ಬೇರೆ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳೊಂದಿಗೆ, ವಿಲಿನವಾದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಲ್ಲಿ ೧೮೭೦ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 'ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಸೇವಿಂಗ್ಸ ಬ್ಯಾಂಕು' ಪ್ರಮುಖವಾದುದು. ಸದರಿಬ್ಯಾಂಕ್ ೯೬ ವರ್ಷಗಳ ಸುದೀರ್ಘ ಸೇವೆಯ ನಂತರ ೧೯೬೬ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ನೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನವಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ೧೮೮೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ನಂಜನಗೂಡಿನ ಶ್ರೀಕಂಠೇಶ್ವರ ಬ್ಯಾಂಕು ೮ ದಶಕಗಳ ದೀರ್ಘ ಸೇವೆಯ ನಂತರ ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಯಿತು.

ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲ್ಪನೆ ;

ಏಕೀಕೃತ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲ್ಪನೆ ಸ್ವಾತ್ರಂತ್ರ್ಯಾ ನಂತರದ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಲಗೊಂಡರೂ, ಸುಮಾರು ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಹಿಂದೆಯೇ ಅಂದಿನ ವರ್ತಕ ಸಮುದಾಯವು ತಾವು ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದ ಅನೇಕ

ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ "ಕರ್ನಾಟಕ" ಎಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿ ಸಮಗ್ರ ಕರ್ನಾಟಕತ್ವದ ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯ ವಿಶಾಲ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದರು ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಉದಾ :-೧೮೬೯ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಒಂದು ಬ್ಯಾಂಕು, ತುಮಕೂರು, ಕೋಲಾರ, ಶಿಡ್ಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ೧೮೭೪ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾದ ಹಲವು ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು 'ಕರ್ನಾಟಿಕ್' ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ವ್ಯವಸಾಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು :

ಹಳೇ ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶದ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಇತಿಹಾಸ ಇತರೇ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ತೀರಾಭಿನ್ನವಾದದು. ಮಾದರಿ ಮೈಸೂರು ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿ ಆಂಧೋಲನವು ೧೯೦೪ರಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಬದ್ಧವಾಗಿ ಆರಂಭವಾಗುವ ಒಂದು ದಶಕಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಅಂದರೆ ೧೮೯೪ ರಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರಿ ತತ್ವ ಮತ್ತು ಕೂಡು ಬಂಡವಾಳ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ (ಕಂಪನಿ) ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸಮೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು "ವ್ಯವಸಾಯ ಬ್ಯಾಂಕು" ಎಂಬ ವಿಶೇಷ ಮಾದರಿಯ 'ಮಿಶ್ರತಳಿಯ' ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರವೇ ತನ್ನ ಬಂಡವಾಳ ತೊಡಗಿಸಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತ್ತು. ಈ 'ಅರೆ ಸಹಕಾರಿ' ಮತ್ತು 'ಅರೆ ಕಂಪನಿ' ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿ ಕೊಂಡ ಮಿಶ್ರತಳಿಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ಮೂಲೋದ್ದೇಶ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ಹಿಡುವಳಿದಾರರಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಬಡ್ಡಿದರದಲ್ಲಿ ಸಾಲ ಸೌಲಭ್ಯದ ನೆರವು ಒದಗಿಸುವದು. ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರಥಮ ಬ್ಯಾಂಕು ೧೮೯೪ ಡಿಸೆಂಬರನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗ ಪಟ್ಟಣದ ಪಲಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ; ಎರಡನೆಯ ಬ್ಯಾಂಕ್ ೧೮೯೭ರಲ್ಲಿ ನಂಜನಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ೧೯೦೧ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ೬೪ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ೨,೦೦೦ ಸದಸ್ಯ ರೊಂದಿಗೆ ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿದ್ದವು. ಆದರೆ ೧೯೩೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚ ಬೇಕಾಯಿತು ಕಾರಣ ದೊಡ್ಡ ಹಿಡುವಳಿದಾರರು ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತ ಸದಸ್ಯರು ಈ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಸುಲಭ ಬಡ್ಡಿಯ ಸಾಲವನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಪಡೆದು, (ಶೇ ೫ರ ದರದಲ್ಲಿ) ಹೊರಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಡ್ಡಿಗೆ ಸಾಲ ನೀಡಿ, ತಾವು ಪಡೆದ ಸಾಲವನ್ನು ಮರುಪಾವತಿ ಮಾಡದೆ ಹೋದರು. ಇದರಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಮುಂದೆ ಸಾಲ ದೊರೆಯದೇ ಹೋಯಿತು. ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಸರ್ಕಾರ ಶೇ ೪ರ ದರದಲ್ಲಿ ಸಾಲವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ :

ಭಾರತೀಯ ಆಧುನಿಕ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಇತಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಡುಗೆ ಅಪೂರ್ವ ಮತ್ತು ಅಪಾರ ವಾದದ್ದು. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮದ್ರಾಸ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯೊಂದಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತ್ತು ಎಂದು ಹೇಳ ಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾರಂಭದ 'ಚಿಟ್ಸ್, ನಿಧಿ, ಫಂಡ್ಸ್' ಮುಂತಾದ ಹಣಕಾಸು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮುಂದೆ ಆಯಾ ಸಮುದಾಯದವರ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದವು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಪೂರ್ವದ ನಾಲ್ಕು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ೧೯೦೬ ರಿಂದ ೧೯೪೫ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೩೩ ವಿವಿಧ ಗಾತ್ರದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮೂಡಿ ಬಂದವು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಸುಮಾರು ೧೦೦ ಬ್ಯಾಂಕು ಗಳಲ್ಲಿ ೩೩ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿವೆ ಎಂದರೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನತೆಯ ಉಳಿತಾಯ ಮನೋಭಾವನೆ, ವ್ಯವಹಾರ ಸಂಘಟನಾ ಶಕ್ತಿ, ಕಾರ್ಯ ದಕ್ಷತೆ, ವ್ಯವಹಾರ ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮೆಚ್ಚು ವಂತಹದು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳಿಗೆ ಜನ್ಮ ಇತ್ತ ಮೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು (ಉಳಿದೆರಡು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಕೊಯಮತ್ತೂರು ಮತ್ತು ಕೇರಳದ ತ್ರಿಚೂರು)

೧೯೦೬ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರ, ಅಷ್ಟ ಮಠಗಳ ಕೇಂದ್ರ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಥಮ ಬ್ಯಾಂಕು ಇಂದಿನ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ (ಅಂದಿನ ಕೆನರಾ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್) ಪ್ರಾರಂಭ ವಾಯಿತು. ಇದಾದ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ನಂತರ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಕೆನರಾ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಪ್ರಾರಂಭ ವಾಯಿತು. ಅದರ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹೆಸರು "ಕೆನರಾ ಹಿಂದು ಪರ್ಮನಂಟ್ ಫಂಡ್", ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವಲ್ಲಿ ಉಡುಪಿ ಮತ್ತು ಮಂಗಳೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಪೈಪೋಟಿ ಇದ್ದುದಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವದು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್

ಸೇವೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಪ, ಮಧ್ಯಮ ಆದಾಯ ವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ಉಳಿತಾಯ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದವು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶದ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳ ನಿರ್ವಹಣಾ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತಗ್ಗಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಶಾಲೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರನ್ನು ಕಮಿಶನ್ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಏಜೆಂಟರೆಂದು ನಿಯಮಿಸಲಾಯಿತು. ಅಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಮೂರು ಬಗೆಯ ಲೆಕ್ಕಗಳನ್ನು ಇಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ತಿಳಿದವರು ಹೇಳುವರು (ತ್ರಿ ಇನ್ ಒನ್) ಶಾಲೆಯ ಲೆಕ್ಕ, ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೆಕ್ಕ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳಿಯ ಅಂಚೆಕಛೇರಿ ಲೆಕ್ಕ.

ಬೊಂಬಾಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ :

ಬೊಂಬಾಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವದಾದರೆ, ಲಭ್ಯ ಇರುವ ದಾಖಲಾತಿಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ೧೮೬೩ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾದ ಬೊಂಬಾಯಿ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಶಾಖೆಯೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ೧೮೬೭ ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ೧೮೭೦ರಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಶಾಖೆಗಳು ತೆರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವು.

ಇಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕದವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ೧೮೬೩ರ ಧಾರವಾಡದ ಬೊಂಬಾಯಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಶಾಖೆಯೇರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಥಮ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೮೬೪ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ೧೮೬೮ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಿತು. ಬೊಂಬಾಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಉದ್ಯಮ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರೇ ಭಾಗಗಳಿಗಿಂತ ತುಸು ಮೊದಲೇ ರೂಪುಗೊಳ್ಳಲು ಈ ಭಾಗದ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಳೆಯಾದ ಹತ್ತಿಯೇ ಮೂಲಕಾರಣ. ೧೮೩೮ ರಿಂದಲೇ ಅಂದಿನ ಬ್ರಿಟೀಷ ಸರ್ಕಾರ ಈ ಭಾಗದ ಹತ್ತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಅನೇಕ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಂಡಿತ್ತು. ೧೮೪೨ ರಿಂದಲೇ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಮೆರಿಕೆಯ ಹತ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುವ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು ಸಾಧಿಸಲಾಯಿತು,

ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಧಾರವಾಡ ಶಾಖೆ ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಮುಂದುವರೆಯಲಿಲ್ಲ. ೧೫ ವರ್ಷಗಳ ಸೇವೆಯ ನಂತರ ೧೮೭೮ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಅದರ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ನಗರವು ಇಂದಿನಂತೆ ಅಂದೂ ಹತ್ತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರದ ಪಡಮಾತೆಯ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ಬ್ಯಾಂಕು ಠೇವಣಿದಾರರಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಕಂಪನಿಗಳು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಹುಂಡಿಯ ವ್ಯಾಪಾರ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಏಕಮೇವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ೧೮೬೧-೬೫ರ ಅಮೇರಿಕನ್ ಸಿವಿಲ್ ಯುದ್ಧ ಬೊಂಬಾಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಹತ್ತಿಗೆ ಹಲವು ಬೇಡಿಕೆ ಮತ್ತು ಬೆಲೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನಿನ ಹೊಳೆಯನ್ನು ಹರಿಸಿತು ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಅತೀಹೆಚ್ಚಿನ ಹಣದ ಚಲಾವಣೆ ಈ ಭಾಗದ ರೈತರ ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಮೇಲೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಳಿತು ಮತ್ತು ಕೆಡಕಿನ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಬಹುಃ ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ 'ಹತ್ತಿಬಿತ್ತಿ ರೈತ ಹಾಳಾದ' ಎಂಬ ಗಾದೆಯ ಮಾತು ರೂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಬಹುದು. ೧೮೭೬-೭೭ರ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ (ದವಗಿಬರ)ದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗದ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ವ್ಯವಹಾರ ತುಂಬಾ ತೊಂದರೆಗೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಈ ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ೧.೦೬ ಲಕ್ಷ ಕಡಿಮೆ ಆಯಿತು). ಹತ್ತಿಯ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ತೀವ್ರ ಹಿಂಜರಿತದಿಂದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಶಾಖೆಯನ್ನು ೧೧ ವರ್ಷದ ನಂತರ ೧೮೮೧ರಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಲಾಯಿತು. ಪುನ್ಹ ೧೮೮೩ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿ ಎರಡು ವರ್ಷದ ನಂತರ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ೧೮೮೪ರಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಲಾಯಿತು. ಹಳೇ ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಖಾಸಗಿ ವಲಯದ ಸ್ಥಳೀಯ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಮೂಡಿ ಬಂದದ್ದು 3-4 ದಶಕಗಳ ನಂತರವೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಬೊಂಬಾಯಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಸ್ಥಳೀಯವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕ್ ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ

ಆದಿಲ್ ಶಾಹಿ ನಗರವಾದ ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ (ಯುನಿಯನ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಬಿಜಾಪುರ ಮತ್ತು ಸೊಲಾಪುರ) ಸದರಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ೫೬ ವರ್ಷಗಳ ಸೇವೆಯನಂತರ ೧೯೬೪ರಲ್ಲಿ ಸಾಂಗಲಿ ಬ್ಯಾಂಕಿನೊಂದಿಗೆ ವಿಲೀನವಾಯಿತು. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಥಮ ಖಾಸಗಿ ವಲಯದ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಗರವಾದ ಹಾನಗಲ್ಲನಲ್ಲಿ ೧೯೨೯ ದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬ್ಯಾಂಕ್.

ಕನ್ನಡ ಮರಾಠಿ ತುರುಸು :

ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜ್ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಮುನ್ನ ಅಲ್ಲಿ (M & S M) ಮದ್ರಾಸ ಮತ್ತು ಸದರ್ನ ಮರಾಠಿ ರೇಲ್ವೆಯ ಕಂಪನಿಯ ಕಛೇರಿ ಇತ್ತು. ಅದರ ನೌಕರರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವರು ಮರಾಠಿಗರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ೧೯೦೭ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ 'ಸದರ್ನ ಮರಾಠಾ ಅರ್ಬನ್' ಸಹಕಾರಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ (೧೯೫೬ ರಿಂದ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬ್ಯಾಂಕ್) ಧಾರವಾಡದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಹಕಾರಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮರಾಠಿ ಹೆಸರಿನ ಈ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕೆಚ್ಚನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿತು ಆದರ ಫಲವಾಗಿ ದಿ. ಶಾಂತವೀರಪ್ಪ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿಯವರು ೧೯೧೫ರಲ್ಲಿ ಕೆ.ಸಿ.ನೆ. ಬ್ಯಾಂಕ್‌ನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ರೆಡ್ಡಿ ಬ್ಯಾಂಕನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು.

೧೯೧೦ರ ವೇಳೆಗೆ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಬ್ಯಾಂಕ್, ಅಂಕಲಗಿ ಬ್ಯಾಂಕ್, ಜಯಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಇಂಡಸ್ಟ್ರೀಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಇದ್ದವೆಂದು ಹಲವು ದಾಖಲೆಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ೧೯೩೦ರ ವಿಶ್ವ ಹಣಕಾಸಿನ ಮುಗಟ್ಟಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಅವಸಾನಗೊಂಡಂತೆ ತೋರುವದು. ಧಾರವಾಡದ ಅಂಕಲಗಿ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಕನಿಷ್ಠ ಒಂದಾಣೆಯ ಠೇವಣಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 'ಪಿಗ್ಮಿ ಡಿಪಾಜಿಟ್' ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಕಂಡು ಬರುವದು.

ಹೈದಾರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಂತೆ, 'ಚಾವಣಿ ಪಕೀರಪ್ಪ ಪಂಡ್' ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮೂಲಾಧಾರ ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ನೈಜಾಮ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ೧೯೪೧ರ ನಂತರ ಅಂದರೆ ಸ್ಟೇಟ್‌ಬ್ಯಾಂಕ್ ಆಫ್ ಹೈದರಾಬಾದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ನಂತರ ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ತೀವ್ರಗೊಂಡವು. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳಿಯ ಸಹಕಾರಿ ಬ್ಯಾಂಕುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ೧೯೩೪ರ ವರೆಗೆ ಯಾವದೇ ವಾಣಿಜ್ಯ ಬ್ಯಾಂಕ್ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ತೋರುವದು.